

УДК [342.725:811.161.2'272]:321.011(477)]»19»(091/092)
DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.1.17>

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ ЛЕВА РЕБЕТА ПРО МІСЦЕ І РОЛЬ ТЕРИТОРІЇ ЯК ВАЖЛИВОЇ ОЗНАКИ ДЕРЖАВИ

Пирій Н.С.,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID: 0009-0009-8629-7725

e-mail: nazarnazarenko89@gmail.com

Пирій Н.С. Політико-правові погляди Лева Ребета про місце і роль території як важливої ознаки держави.

Стаття присвячена дослідженню політико-правових поглядів Лева Ребета про місце і роль території як важливої ознаки держави. Зазначено, що у сучасному правознавстві територія є однією з ключових ознак держави, що визначає її фізичний простір та матеріальну основу існування. Вона охоплює суходіл, внутрішні води, надра та повітряний простір, що знаходяться в межах державного кордону. Територія слугує базою для здійснення державної влади та поширення суверенітету на населення, що проживає на цій території. Територія держави становить необхідну, й у більшості випадків достатню матеріальну операційну базу для самого її виникнення, існування та розвитку. Територія є певною площинною місткістю, яка утримує на собі всі об'єкти держави: від природно-ресурсних до людських домівок. Та й саме зародження держави можливе лише після відокремлення певної території, що є доволі складним процесом. На території держави відбувається неминуче комплексне поєднання найрізноманітніших об'єктів, які починають діяти як єдиний організм. У межах своєї території держава здійснює територіальне верховенство (тобто вищу і виняткову владу), що становить органічну частину державного суверенітету.

Наголошено, що територія є важливим атрибутом і ознакою державності. Значний внесок у розкритті ролі та місця території в історії нації (народу), суспільстві, державі, визначенні важливості території як важливої ознаки нації вніс Лев Ребет – видатний український політичний діяч, доктор права, професор Українського Вільного Університету, теоретик нації, редактор і публіцист, адвокат, один із лідерів ОУН. У своїй праці «Теорія нації» вчений підкреслював, що земля, територія, простір – це один з перших чинників, що забезпечує тривкість групи. Значення землі таке сильне, що досі stále місце мешкання на одній території вирішує державну приналежність, разом з якою назагал іде національна приналежність. Л. Ребет намагався визначити місце і роль території в історії нації та її держави. Він справедливо зазначає, що співжиття на одному просторі витворює спільні переживання, спільну свідомість і спільні прагнення. Воно їх зберігає і плекає. Земля зумовлює зустрічі і зближення: сусідство, подружжя, збори, походи і всякі інші можливі форми співжиття. Рівночасно чуттєве переживання його відриває від конкретних умов і ставить поза часом і простором. Проте підставою цієї сублімації служать реальні відношення на означеному просторі. Емігранти, розсіяні по світу, живуть національним життям, поскільки плекають далі традиції батьківщини і не покидають трактувати її основою свого внутрішнього буття.

Ключові слова: політико-правові погляди, територія, нація, держава, Україна.

Pyrrii N.S. Political and legal views of Lev Rebet on the place and role of territory as an important feature of the state.

The article is devoted to the study of the political and legal views of Lev Rebet on the place and role of territory as an important feature of the state. It is noted that in modern jurisprudence, territory is one of the key features of the state, which determines its physical space and material basis of existence. It covers land, internal waters, subsoil and airspace located within the state border. The territory serves as a base for the exercise of state power and the extension of sovereignty to the population living in this territory. The territory of the state constitutes a necessary, and in most cases sufficient material operational base for its very emergence, existence and development. The territory is a certain planar capacity that holds all the objects of the state: from natural resources to human homes. And the very birth of the state is possible only after the separation of a certain territory, which is a rather complex process. On the territory of the state, a complex combination of the most diverse objects inevitably occurs, which begin to act as a single organism. Within its territory, the state exercises territorial supremacy (i.e., the highest and exclusive power), which is an organic part of state sovereignty.

It is emphasized that territory is an important attribute and sign of statehood. A significant contribution to revealing the role and place of territory in the history of the nation (people), society,

state, determining the importance of territory as an important sign of the nation was made by Lev Rebet – an outstanding Ukrainian politician, Doctor of Law, Professor of the Ukrainian Free University, theorist of the nation, editor and publicist, lawyer, one of the leaders of the OUN. In his work «Theory of the Nation», the scientist emphasized that land, territory, space are one of the first factors that ensure the survival of a group. The value of land is so strong that until now a permanent place of residence in one territory determines state affiliation, with which national affiliation generally goes. L. Rebet tried to determine the place and role of the territory in the history of the nation and its state. He rightly notes that coexistence in one space creates common experiences, common consciousness and common aspirations. It preserves and nurtures them. The land determines meetings and rapprochement: neighborhood, marriage, gatherings, hikes and all other possible forms of coexistence. At the same time, sensual experience separates it from specific conditions and places it outside of time and space. However, the basis of this sublimation is real relations in the designated space. Emigrants, scattered around the world, live a national life, as they continue to cherish the traditions of the homeland and do not cease to treat it as the basis of their inner being.

Key words: political and legal views, territory, nation, state, Ukraine.

Постановка проблеми. У сучасних складних реаліях жорстокої війни Росії проти України важливе теоретичне, практичне і політичне значення має вивчення історії української державності, що становить передумову відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу, консолідації, розвитку й утвердження української нації, її історичної свідомості та культури, а також збереження і утвердження сучасної української держави та її народу. Історичні знання про українську державу сприяють формуванню національної свідомості, свідомого патріотизму та активної громадянської позиції, що характеризує відповідальне ставлення людей до своєї Батьківщини [1, с. 129–138].

Вивчення історії української державності, життєвого і творчого шляху видатних українських громадських, політичних та державних діячів також сприяє розвитку загальної культури, світоглядних орієнтирів громадян України, а також формуванню відповідальної особистості, яка визнає національні та загальнолюдські цінності й керується морально-етичними критеріями та почуттям громадянської відповідальності у своїй поведінці; вихованню на прикладах історії громадянської свідомості, зорієнтованої на патріотичне почуття належності до власної держави та до її спільних історичних, політичних і культурних цінностей, а також на демократичні пріоритети й злагоду в суспільстві; прищепленню толерантності й поваги до різних поглядів, релігій, звичаїв і культур, уміння знаходити порозуміння з іншими людьми задля досягнення суспільно значущих цілей. Громадянин України – це патріот України, який володіє ґрунтовними знаннями національної історії; є носієм української мови, культури, який поважає культуру інших народів, вільно спілкується державною мовою, володіє також рідною (у разі відмінності) й однією чи кількома іноземними мовами, має бажання і здатність до самоосвіти, виявляє активність і відповідальність у громадському й державному житті.

Мета статті – проаналізувати політико-правові погляди Лева Ребета про місце і роль території як важливої ознаки держави.

Стан опрацювання проблеми. У історико-правовій літературі деякі питання характеристики політико-правових поглядів Лева Ребета про місце і роль території як важливої ознаки держави фрагментарно висвітлювали українські науковці, зокрема, Т. Андрусяк, І. Бойко, Г. Герасимова, В. Гончаренко, П. Едер, В. Кульчицький, Л. Нагорна, О. Панченко, І. Патриляк, Б. Тищик, І. Хома та інші.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, важливою ознакою держави є територія (лат. *territorium* – область, територія; від *terra* – земля) – регіон (терен, край, земля тощо), обмежена частина земної поверхні в природних, державних, адміністративних або умовних межах: визначається протяжністю, як специфічним видом «просторового» ресурсу, площею, географічним розташуванням, природними умовами, господарською освоєністю [2]. У сучасному правознавстві територія є однією з ключових ознак держави, що визначає її фізичний простір та матеріальну основу існування. Вона охоплює суходіл, внутрішні води, надра та повітряний простір, що знаходяться в межах державного кордону. Територія слугує базою для здійснення державної влади та поширення суверенітету на населення, що проживає на цій території [3, с. 768]. Як свідчить історичний досвід багатьох прогресивних і організованих європейських держав, становлення держави тісно пов'язане з формуванням його території. Територія держави становить необхідну, й у більшості випадків достатню матеріальну операційну базу для самого її виникнення, існування та розвитку. Територія є певною площинною місткістю, яка утримує на собі всі об'єкти держави: від природно-ресурсних до людських домівок. Та й саме зародження держави можливе лише після відокремлення певної

території, що є доволі складними процесом. На території держави відбувається неминуче комплексне поєднання найрізноманітніших об'єктів, які починають діяти як єдиний організм. У межах своєї території держава здійснює територіальне верховенство (тобто вищу і виняткову владу), що становить органічну частину державного суверенітету [4].

Інститут території є одним із найдавніших у національному та міжнародному праві, оскільки формування території, населення, утворення держави передбачало тривалий і складний процес становлення і розвитку. Розуміння території як публічно-правової категорії упродовж тисячоліть було предметом гострих дискусій, і як наслідок прийняття низки важливих міжнародно-правових документів. Так, при вирішенні питання щодо відповідності того чи іншого територіального утворення критеріям держави здійснюється посилання на визначення держави, яке подається у ст. 1 Конвенції Монтевідео 1933 р. про права та обов'язки держав, зокрема: «Держава як суб'єкт міжнародного права повинна мати такі риси: постійне населення, певну територію, уряд, здатність вступати у відносини з іншими державами» [5; с. 7].

Історичний досвід свідчить, що держава закріплює своє населення за певною територією, встановлює певний режим проживання і пересування в межах території, а також виїзд за кордон, в інші держави. Державна влада розповсюджується на всіх громадян і на всю територію держави. Без визначеної території не може існувати держава, оскільки визначена кордонами територія є власністю всієї держави, матеріальною базою розвитку суспільства. Без території держава не може бути суб'єктом міжнародних відносин. Населення, яке мешкає в межах державної території, має встановлений законодавством правовий статус та певні особливості. Більшість населення пов'язана з державою стійкими відносинами громадянства. На відміну від іноземних громадян або осіб без громадянства, які теж можуть проживати на території держави, громадянин держави має найширший правовий статус і найбільш стійкі правові зв'язки з державою [6].

Територія є важливим атрибутом і ознакою державності. На думку відомого українського вченого правознавця О. Святоцького: «власна територія, населена національним колективом, із визначеними кордонами, офіційна назва, час заснування або дата першої письмової згадки держави, є важливими атрибутами суверенності та політичної ідентифікації держави» [7].

Про роль і місце території в історії нації (народу), суспільстві, державі існує багато різних інтерпретацій, що спричинило виникнення великої кількості політико-правових концепцій, у виокремленні яких дослідники намагаються переосмислити цей феномен, показати важливість території в житті нації та держави тощо. Серед найвідоміших українських дослідників теорії і практики розбудови нації, визначенні важливості території як важливої ознаки нації є Лев Ребет – видатний український політичний діяч, доктор права, професор Українського Вільного Університету, теоретик нації, редактор і публіцист, адвокат, один із лідерів ОУН. Лев Ребет посідає особливе місце в плеяді українських правників ХХ століття. Він був автором однієї з найбільш довершених теорій виникнення і розвитку нації.

Майбутній політичний і державний діяч, науковець Лев Ребет народився 03 березня 1912 р. у місті Стрий в сім'ї поштового урядовця. Під час навчання у Стрийській українській гімназії він захопився пластовим рухом, у 15 років став членом Української військової організації (УВО), у 17 – вступив до Організації українських націоналістів (ОУН), а за рік – очолив її провід у Стрийському повіті. Після вбивства 15 червня 1934 року членами ОУН міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Перацького Лева Ребета разом зі Степаном Бандерою, Миколою Лебедем, Ярославом Карпинцем та іншими діячами ОУН арештовує польська поліція. Однак за браком доказів Ребета відпускають. Невдовзі він очолює Крайову Екзекутиву ОУН на західноукраїнських землях, і, фактично, відновлює її діяльність, керує розвідкою ОУН. Ребет ще неодноразово заарештовувався польською поліцією за політичну діяльність. Паралельно він у 1938 р. закінчив правничий факультет Львівського університету, здобувши ступінь магістра права [8].

Л. Ребет брав активну участь національно-визвольній боротьбі в Україні. Після проголошення у Львові 30 червня 1941 року Акту відновлення Української Держави Лев Ребет став заступником голови уряду Ярослава Стецька. Після того, як у липні 1941 р. німці арештували Бандеру та Стецька, Ребет перебрав його обов'язки, ставши одночасно представником ОУН (б) в Українській Національній Раді у Львові, яку очолили доктор Кость Левицький та митрополит Андрей Шептицький. Проте ця діяльність була нетривалою. Німці, не добившись від Бандери та Стецька відкликання Акту відновлення Української Держави, розпочали арешти інших українських діячів. Лева Ребета затримали 14 вересня 1941 р., і він три роки перебував у нацистському концтаборі Аушвіц (Освенцім). Після звільнення переїхав до Мюнхена, де на той час перебували більшість провідних діячів бандерівського руху. З 1945 р. у Мюнхені, Л. Ребет очолював організації ОУНР. Упродовж 1945–1948 рр. виконував повноваження головного судді Закордонних частин ОУН.

Л. Ребет значну увагу приділяв науковій та публіцистичній діяльності. У 1949 р. він успішно захистив докторську дисертацію на тему: «Держава і нація». З 1952 р. – доцент, а з 1954 р. – професор державного права Українського вільного університету в Мюнхені. Автор наукових праць у галузі політології, соціології, держави і права, член Наукового товариства імені Шевченка. Крім наукової діяльності, Л. Ребет приділяв значну увагу розвитку в еміграції української преси й публіцистики. Він співробітничав з такими українськомовними виданнями, що виходили в Німеччині, як «Українська трибуна», «Час», «Сучасна Україна». З 1955 р. аж до смерті був головним редактором тижневика, а згодом місячника «Український самостійник», у якому публікувалися його статті з актуальних проблем українського політичного руху, релігійних та церковних питань, розповіді про ситуацію на українських землях в складі СРСР. Одночасно намагався перебудувати засади українського національного руху, відкинувши радикальні гасла на кшталт «Україна для українців». Унаслідок численних партійних конфліктів Лев Ребет разом зі своїм соратником і однодумцем Зиновієм Матлою створили нові керівні органи Закордонних частин ОУН. З огляду на наявність двох провідників прихильників цього крила ОУН назвали «двійкарями» [9, с. 629]. Комуністичний тоталітарний режим СРСР відносив Л. Ребета до числа найнебезпечніших українських діячів. Про це свідчить те, що у першій половині 1950-х років було організовано кілька безуспішних спроб його викрасти, але врешті-решт було ухвалено рішення його знищити. Лева Ребета було жорстоко вбито агентом КГБ Богданом Сташинським (який згодом убив Степана Бандеру) 12 жовтня 1957 р. на сходах у будинку редакції «Українського Самостійника» в Мюнхені.

Особливий інтерес представляє низка ґрунтовних наукових праць Л. Ребета з теорії та історії української нації, серед яких: «Формування української нації». Мюнхен, 1951; «Теорія нації». Мюнхен, 1955; «Походження українців, росіян, білорусів у світлі сучасних советських теорій». Б/м, 1962 (нім. мовою – 1956); «Світло і тіні ОУН». Мюнхен, 1964 та ін.

До найбільш цікавих і досі маловивчених наукових праць д-ра Л. Ребета відносять його ґабілітаційну працю «Держава і нація», деякі розділи з якої були використані ним при написанні книги «Теорія нації». Сама ж праця залишилася ненадрукованою. У своїй ґабілітаційній праці Л. Ребет з'ясував співвідношення між державою та нацією, намагаючись довести необхідність викладу явища нації у межах науки про державу. Однак, головною темою розгляду є рівнобіжність і у великій ступені тотожність між явищами держави та нації. На думку Л. Ребета явище нації в цілості належить до ділянки соціології та соціальної психології, рівнобіжний розгляд держави і нації можливий лише тоді, коли державу необхідно розглядати не лише як явище права, але також як проблему соціологічного і психологічного порядку, бо лише тоді явище нації буде можна сповна і рівнобіжно з'ясувати. З іншого боку, не варто опускати з аналізу сутності нації і держави юридичні аспекти. Розв'язку методологічних труднощів Л. Ребет намагався знайти у погодженні соціологічного і юридичного становища в науці про державу та спрощенні методу до спільного знаменника [10].

Однією з найвагоміших опублікованих наукових праць Л. Ребета є «Теорія нації» (Мюнхен, 1955), у якій вчений розкрив походження терміну «нація» та висвітлив особливості формування поняття «нація» за середньовіччя, показав умови кристалізації поняття «нація» і «народ» за новіших часів. У сучасних суспільних науках поняття «нація» прийнято хронологічно застосовувати до модерної та новітньої доби, пов'язуючи його з поширенням модерного націоналізму та сучасної моделі національної держави, спочатку – до Європи та США, а потім – до інших регіонів світу. Із межі XVIII–XIX ст. поняття «нація» вживається переважно у двох значеннях [11]. У різні часи і в різних країнах «націями» називали корпорації чужеземних студентів, купецькі союзи, парламентські фракції, а пізніше – географічні групи; однак, бачимо, що в той час етнічна приналежність не була, як видно, вирішальною, а скоріше стихійним, аніж політичним фактором. Кристалізація понять «нація» і «народ» відбулися у період Нового часу [12, с. 14–24].

Професор Л. Ребет сприймав націю як історичну спільність людей, що складається в ході формування спільності їх території, економічних зв'язків, літературної мови, деяких особливостей культури і характеру, які складають її ознаки. Він вдало зазначав: «Нація – це (побіч релігії) найвищий тип спільноти і тому, що охоплює своїм впливом ціле життя людини, разом з тим це найбільш тотальне з'єднання. Від релігії нація різниться тим, що, – будучи деякою мірою разом з нею культом (традиційних вартостей), вірою (віковічність нації) і змаганням до безсмертності (безупинне чергування поколінь), – вона має головним завданням мирські справи, тоді як головний інтерес релігії спрямований на той світ. Знову ж від кровних спільнот (родини, роду, племені) нація різниться тим, що головними вузлами споріднення виступають психологічні і соціологічні чинники, які, довівши народ – під яким треба розуміти певні культурно-психологічну єдність, що в цілості не виступає ще як політичний підмет – до масової політичної активності, складаються на суть нації» [13].

Важливе місце у формуванні нації та її держави на думку професора Л. Ребета відіграє територія. У своїй праці «Теорія нації» вчений підкреслював, що «земля, територія, простір – це один з

перших чинників, що забезпечує тривкість групи. Значення землі таке сильне, що досі стало місце мешкання на одній території вирішує державну приналежність, разом з якою назагал іде національна приналежність» [14, с. 78]

Л. Ребет у формуванні власної концепції теорії нації спирався на національну історію. Він зазначав: «В нашій історії першою назвою держави було слово – «земля». Літопис описує «звідки пішла руська земля» і «як руська земля стала тут». Отже і в нас територія була в час писання літопису першою об'єднуючою силою. Персональний чинник вийшов на перше місце в історичні часи щойно тоді, коли Володимир Великий, а опісля Володимир Мономах здобули такий авторитет, що вважалось самозрозумілим, що влада має бути в руках «Володимирового племені», тобто його династії. Значення землі виявилось у нас особливо тоді, коли племінно-родовий лад перебудувався на територіальних підставах, як його описують наші найдавніші пам'ятки. В «землях» очевидно не кровні зв'язки, а сусідство, тобто співжиття на одному просторі, відіграє головну роль. Земля бо має тенденцію виступати як окреслена одиниця. Вона, творячи спільну базу життя, дає основи для політичної, господарської і національної єдності» [15, с. 79].

Л. Ребет вивчав державотворчий досвід низки провідних європейських держав, намагався порівняти і зрозуміти внутрішню та зовнішню природу держави, її сутність, особливості менталітету нації як творця держави. Вивчення історичного досвіду становлення і розвитку низки європейських держав привело його до думки, яка полягає в розумінні того, що «спільна територія творить рамки, в межах яких розвивається співжиття. Особливо корисні кордони сприяють оформленню держави і нації та являють собою гарантію тривкості об'єднання. Держава, кордони якої були усталені сотні літ, мала час перетворити населення в одну цілість, і нація там чітко скристалізована. Це стосується передусім до Франції й Англії, які в модерній Європі найскоріше політично визначилися. Позбавлена чітких кордонів і політично сторіччями розчленована Німеччина має ще дотепер, попри соборну свідомість, сильно вкорінене почуття окремішності окремих провінцій. Зате Італія, що подібно до Німеччини пізно об'єдналася, витворила в собі, завдяки чітким кордонам і спогадам про римську імперію, розмірно скоро всенациональну соборність» [15, с. 79].

Для обґрунтування своїх політико-правових поглядів Л. Ребет звертається до історії єврейського народу, наголошуючи, що «Значення землі ілюструє її роль в історії жидів. Гідним уваги є те, що жиди зберегли інтенсивну свідомість своєї окремішності тільки там, де вони мешкали в більших скупченнях на якійсь землі, тобто головню в країнах Східної Європи. В Західній Європі, де їхні громади не були такі численні і до того більш розсіяні, процес асиміляції підточив їх дуже значно. Далі цікаво відмітити, що жиди завдячують своє відродження ідеї повороту до батьківщини, Палестини, міт якої як «обітованої землі» не покидав їх впродовж сторіч кочовництва. Без зв'язку з землею жиди не могли цілком охоронитися від асиміляції, не дивлячись на окрему релігію, обряди, культуру і расовий тип, хоч все це було першорядним забором жидівської окремішності. Земля, до якої вони були пов'язані, переходово чи інтенціонально, як до своєї батьківщини, – надала їхньому буттю соціального зосередження» [16, с. 80].

Цілковиту рацію мав Л. Ребет, наголошуючи, що «в пляні розгляду значення землі слід спинитися ще на значенні міста, головню, столичного міста, для життя нації. Як було вже з'ясовано, з міста не раз виростали держави й імперії (згадати тільки Рим), містами були всі грецькі держави, і місто завжди було і досі лишилось осередком управління та інтенсифікації життя» [16, с. 80]. Звертаючись до історії європейських народів та їхніх держав, а також враховуючи боротьбу українського народу за свою державу Л. Ребет вдало переконує, що «особливо столичне місто має велику силу впливу на всю країну. Події в столиці вирішують не раз долю цілого народу, пригадати тільки революцію в Парижі і Петрограді. Хто володіє столицею і великими містами, той панує над усією країною. В нашій історії роль міста незаперечна, пригадати тільки значення Києва – матері руських городів. Від столичного городу прийшли назви провінцій (Галичина, Переяславщина, Чернігівщина). З другого боку, брак інтересу до міста з боку козащини і полишення міст, головню більших, поза схемою козацьких вольностей і допущення туди чужих залог з часом виявилось катастрофальним. Недооцінюючи значення столиці, гетьмани, почавши від Хмельницького, робили своїми столицями різні дрібні місцевості, ніколи Київ, який і своїм положенням і традицією і актуальним культурно-політичним значенням (в'їзд Хмельницького!) вибивався безперечно на перше місце. Побіч території, кордонів, міста, також і клімат немаловажний у формуванні нації. Існує навіть погляд, що клімат формує характер народів. Холодне і гостре північне підсоння, кажуть, приневолює до важкої праці і плянових заходів, щоб утримати людське життя. Воно виробляє волю і передбачливість. Знову ж лагідний клімат виховує безжурність, погідність і фантазію, що сприяє розвитку мистецтва і наставленню на дозвілля» [17, с. 81]. Виходячи з цього Л. Ребет має цілковиту рацію, що за таких умов «держави стає суцільною, коли вона являє собою організацію спільноти, тобто коли вона одноплемінна або однонаціональна, або коли різні етнічні її

елементи пов'язані певними спільними ідеями (як у Швейцарії) так, що вони сильніші від усяких внутрішніх різниць [18, с. 70].

Л. Ребет у своїй праці намагається переконати, що «різниця національних прикмет, створених різницями підсоння, – кажуть прихильники такого погляду, – виступають не тільки поміж окремими націями, але вони виходять на поверхню в їхніх межах, бо часто (наприклад, в Італії, Німеччині, Китаї) різниця в людському типі покривається з різницями підсоння по лінії, яка відрізняє північ даної країни від півдня. Цей приклад служить декому як доказ того, що земля і клімат формують націю, як піч і форма – тісто. Насправді вплив землі не такий вже механічний. Побіч, а часом і всуміш, живуть не раз різні нації, і ні однакова територія, ні такий самий клімат не можуть уподібнити їх. Діяння бо території йде на ділі через сферу психології. Саме вона із всіма своїми прикметами творить базу для явища співжиття з усіма його наслідками. Спільне життя на спільній території виявилось не раз сильнішим засобом поєднання різних етнічних первнів. Не раз в історії завойовники в спільному житті із завойованими на одній території об'єднувалися в одну нерозривну цілість. Ставалося це однак тоді, коли із спільноти простору виростала спільнота інтересів і змагань. Перед цією спільнотою всі різниця походження чимраз більше блідли. Насправді вже фактичне перебування на одному просторі має вплив на творення соціального з'єднання. Зовнішньо-фізичні відношення, створені безпосередніми контактами (взаємне сусідство, бачення, слухання) визначають вже певною мірою рід, населення і тривкість соціального життя» [17, с. 81]. Території відводиться одне з найважливіших місць в історії розвитку нації та її державності.

Л. Ребет намагався визначити місце і роль території в історії нації та її держави. Він справедливо зазначає, що «співжиття на одному просторі витворює спільні переживання, спільну свідомість і спільні прагнення. Воно їх зберігає і плекає. Земля зумовлює зустрічі і зближення: сусідство, подружжя, збори, походи і всякі інші можливі форми співжиття. Рівночасно чуттєве переживання його відриває від конкретних умов і ставить поза часом і простором. Проте підставою цієї сублімації служать реальні відношення на означеному просторі. Емігранти, розсіяні по світу, живуть національним життям, поскільки плекають далі традиції батьківщини і не покидають трактувати її основою свого внутрішнього буття. Не пов'язані між собою переживання і змагання це розпорошена енергія, що тільки в стані взаємного впливу здібна посилюватися, відновлюватися та існувати» [19, с. 82].

У підсумку Л. Ребет зазначав, що «в історичних початках, коли існували ще держави-міста, коли племінні держави були нормальним явищем, тоді безпосереднє переживання було можливе і соціально творче. Не випадково, наприклад, римська імперія виросла поступово з міста Риму, і не випадково наша стара «Русь» в найдавнішу давнину відносилася до найближчої околиці Києва і звідтіля поширилася на всю Східню Європу мірою поширювання політичного і культурного впливу первісної Руси» [20, с. 83].

Висновки. Аналіз політико-правових поглядів Лева Ребета свідчить про важливість території як ознаки держави. Л. Ребет дотримувався думки про цінність території в історії становлення та розвитку української нації та її державності. Л. Ребет був вважав, що «українська нація – це духова, культурна і політична спільнота, і тому повноакісна і повновартісна нація з повною скалею об'єктивних і суб'єктивних ознак, яка, не дивлячись на своє поневолення і всупереч перепонам, розгортає всю можливу життєву енергію». Політико-правові погляди Л. Ребета вже на початку формування його громадянської позиції набули національного спрямування та мали чітку орієнтацію на ідею національної єдності. Політико-правові погляди Лева Ребета щодо генези та еволюції нації, визначення місця і роль території як передумови і наслідку формування нації сьогодні є актуальними для сучасної України, яка бореться за свою територіальну цілісність та державний суверенітет. Історичний досвід української державності свідчить, що втрата території, територіальної цілісності приводить до втрати держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко І. Висновки та рекомендації з актуальної теми. *Право України*. 2025. №1. С. 129–138.
2. Територія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
3. Територія/ Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2004. Т. 6: Т – Я. 768 с.
4. Територія держави. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
5. Територія і кордони у міжнародному праві: навчальний посібник / Ю.А. Дем'янюк, Д.А. Купрієнко, О.В. Діденко [та ін.]. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2014. С. 7.
6. Основні ознаки держави. URL: <https://mego.info>.
7. Святоцький О. Українська державність: поняття, основні ознаки, символи, атрибути, витоки та етапи становлення. URL: <http://www.golos.com.ua/article/314085>.

8. 1912 – народився Лев Ребет, один із лідерів ОУН. URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/berezen/3/1912-narodyvsya-lev-rebet-odyn-iz-lideriv-oun>.
9. Патриляк І. Ребет Лев. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.: Парламентське видавництво, 2011. С. 629.
10. Професор Лев Роман Ребет – науковець і теоретик нації. URL: <https://ukrpohliad.org/analytics/profesor-lev-roman-rebet-naukovets-i-teorety-k-natsiyi.html>.
11. Нація. URL: [//uk.wikipedia.org/wiki](https://uk.wikipedia.org/wiki).
12. Ребета Л. Теорія нації. Мюнхен: В-во «Сучасна Україна», 1955. 199 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21126/file.pdf>. С. 14–24.
13. Професор Лев Роман Ребет – науковець і теоретик нації. URL: <https://ukrpohliad.org/analytics/profesor-lev-roman-rebet-naukovets-i-teorety-k-natsiyi.html>.
14. Ребета Л. Теорія нації. Мюнхен: В-во «Сучасна Україна», 1955. С. 78. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21126/file.pdf>. С. 78.
15. Ребета Л. Теорія нації. Мюнхен: В-во «Сучасна Україна», 1955. 199 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21126/file.pdf>. С. 79.
16. Ребета Л. Теорія нації. Мюнхен: В-во «Сучасна Україна», 1955. С. 80. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21126/file.pdf>. С. 80.
17. Ребета Л. Теорія нації. Мюнхен: В-во «Сучасна Україна», 1955. С. 81. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21126/file.pdf>. С. 81.
18. Ребета Л. Теорія нації. – Мюнхен: В-во «Сучасна Україна», 1955. С. 70. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21126/file.pdf>. С. 70.
19. Ребета Л. Теорія нації. Мюнхен: В-во «Сучасна Україна», 1955. С. 82. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21126/file.pdf>. С. 82.
20. Ребета Л. Теорія нації. Мюнхен: В-во «Сучасна Україна», 1955. С. 83. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/21126/file.pdf>. С. 83.